

ЂЕЛИЈСКА ИЗОЛАЦИЈА ЗАТВОРЕНИКА КАО ВИД ЕКСТРЕМНЕ МАРИГИНАЛИЗАЦИЈЕ

Сажетак: Лишавање слободе лица, извршилаца дела која заједница сматра неприхватљивим пре но што им се изрекне санкција или као вид кажњавања је појава која сеже у најраније раздобље људске цивилизације. Тек на прелазу из средњег у нови век то постаје правом регулисани начин реаговања на криминалитет. С увођењем казне лишења слободе у регистар кривичних санкција, настају и прве установе у којима се затварање спроводи. Занимљиво је да је први осмишљени модалитет извршења казне затвора подразумевао строгу ћелијску изолацију и да је он убрзо напуштен због озбиљних недостатака које је показао. Међутим, последњих деценија ХХ века с отварањем супермакс казнионица (*supermax units*) тај модел се поново јавља, прво у САД, а затим и многим другим државама. И поред тога што су бројна истраживања показала колико је такав начин кажњавања штетан по лица која су дуготрајно изолована, модел опстаје и чак показује тенденцију ширења. Ни правни систем Србије није остао поштеђен нове моде маргинализације лица лишених слободе која се примењује на учиниоце најтежих кривичних дела, а пре свега оних која спадају у категорију организованог криминалитета. Последње измене кривичног законодавства стварају могућност да дође до још већег приближавања тог модела оном који постоји у САД, као и до ширења круга лица према којима ће се он примењивати.

Кључне речи: маргинализација, ћелијска изолација, супермакс казнионице, тортура

Увод

Генерално гледано, промене у начину на који друштво реагује на најтежа угрожавања вредности које прокламује као основне, показују тенденцију хуманизације, а у периоду после Другог светског рата и настојање да се из норми којима се регулише затварање као најчешће изречена казна изостави све што би се могло подвести под непотребно наношење патњи осуђеном лицу. Што је још значајније, та тенденција се може запазити и у свакодневном поступању са затвореницима.²

Међутим, овај општи тренд није праволинијски: повремено, јављају се ексцеси који показују да модерна друштва још нису раскрстила са филозофијом ретрибуције,

¹ ignjat@ius.bg.ac.rs

² Којима на располагању стоји и могућност да се обрате суду ради заштите својих права.

чак ни када је јасно да крајњи ефекти таквог поступања противрече прокламованим циљевима кажњавања – ефикасно супротстављање злочину.³

Типичан пример таквог „корака уназад” је у пенолошкој пракси учињен осамдесетих година прошлог века када се „на велика врата” вратила ћелијска изолација⁴ затвореника за коју се дуго веровало да је напуштена „ружна прошлост”. У даљем излагању биће речи о првом и другом појављивању овог специфичног и крајње екстремног облика маргинализације лица лишених слободе.

Настанак првих система ћелијске изолације осуђеника

Под утицајем религиозне секте квекера Пенсилванијско друштво за казнене заводе оснива 1791. у Филадельфији пенитенцијарни завод (penitentiary unit)⁵ у коме је примењен први пут модел извршења који полази од идеје да на преступнике треба утицати тако што ће, уз Библију и другу религиозну литературу, све време за које су лишени слободе бити апсолутно изоловани како би се у том периоду покајали и „вратили на прави пут”.

Изолација је била потпуна и све њихове активности – укључујући и религиозни обред – одвијале су се без напуштања ћелије. Једина прилика да изађу из ње била је једносатна шетња на свежем ваздуху, у ограђеном простору, у коме су такође били сами.

Модел који је примењен у овом казненом заводу послужио је као узор многим другим установама не само у Америци,⁶ него и у Европи (нарочито у Француској)⁷ јер се сматрало да решава један од највећих проблема дотадашњих казних установа – „криминалну заразу”.⁸ Такође, онемогућавао је заводске побуне и насиље међу осуђеницима.

Међутим, убрзо су запажене бројне негативне стране овог начина издржавања казне затвора. Оне се нису сводиле само на чињеницу да су трошкови изградње ова-

³ У том погледу, као да се ништа није променило од времена када је 1844. енглески парламент одлучио да укине четворогодишњу примену „бодовног система” (*mark system*) који је Александер Маконоки (Alexander Macopochie) увео на аустралијском острву Норфолк (Norfolk). Независно од чињенице да је тај експеримент имао изузетно добар ефекат – рецидивизам бивших осуђеника био је, како се наводи у литератури (Stohr et al., 2009, стр. 422), само 2,2% – превагнула је оцена да је превише благ према кажњеницима (Johnson H., Wolfe N., 1996, стр. 137).

⁴ У неким земљама радије су користи израз „сегрегација” или „сепарација”.

⁵ Чери хил (Cherry Hill) који је постао модел за „систем самица” (неки га означавају и као „систем одвајања” – *separate system*)

⁶ Занимљиво је да он није прихваћен у Канади. Комитет представничког тела Горње Канаде 1835. у склопу припрема за отварање Кингстон казнионице одбио је да примени тада најпопуларнији пенсилванијски модел затварања јер је располагао подацима о штетности ћелијске изолације. (Piché, Major, 2015, стр. 3).

⁷ На прихватање овог система утицали су Токвил (Tocqueville) и Бомон (Beaumont) који у Паризу 1833. објављују књигу са својим импресијама током посете америчким казнионицама две године раније (Całkowska, 2018, стр. 305).

⁸ Негативан утицај професионалних и окорелих криминалаца на примарне и нехатне преступнике који су из установа излазили гори но што су у њих ступили.

квих установа и њиховог функционисања били несразмерно виши од осталих казних завода. Најозбиљнији приговор тицао се негативног утицаја на затворенике који су, повремено, излаз из стања у коме су се налазили видели у самоубиству, а били су чести и случајеви њиховог душевног оболевања.

За разлику од наведених француских посетилаца казненог завода у Филаделфији, већина британских су били врло критични према ономе што су тамо видели. Тако је познати књижевник Чарлс Дикенс (Charles Dickens) 1842. после посете заводу у Филаделфији констатовао да је у питању „грозан начин кажњавања” ... „немерљиво тежи од телесног мучења” (Mushlin, 2012, str. 269), док је велики природњак Чарлс Дарвин (Charles Darwin) о затвореницима који су смештени у услове ћелијске изолације писао да је видео људе који су били мртви за све осим за тортуру тескобе и застрашујуће безнађе (Hresko, 2006, str. 6).

Под утицајем бројних критика дошло је до модификације режима, па је уместо апсолутне забране било каквог осуђеничког ангажовања, овима (као привилегија) дозвољено да раде, али ни тада нису излазили из ћелије. Други покушај да се ублажи режим строге изолације био је увођење „система ћутања” (*silent system*)⁹ у коме су осуђеници ноћу били изоловани у самицама, а дању радили заједно, али уз забрану било какве међусобне комуникације. Сваки прекршај ове забране био је брутално кажњаван,¹⁰ чак и таквим мерама које су сакатиле затворенике. То је озбиљно компромитовало концепт изолације у америчкој пенолошкој теорији и лаичкој јавности (Ignjatović, 2018, str. 755).

Пенсилвански систем је опстао иако су критике биле све јаче. За његово укидање кључни догађај било је доношење пресуде Врховног суда САД у случају *In Re Medley* из 1890. У њој се критикује примена ћелијске изолације зато што има страхан ефекат – изазива менталне болести¹¹ и безнађе (Hresko, 2006, str. 6).¹² Коначно, када је 1913. године завод Чери хил (Cherry Hill) затворен, веровало се да је овакав начин извршења казне дефинитивно отишао у историју.

Шта се догађало у међувремену?

Иако систем ћелијске изолације није више постојао као модел извршења казне, сама изолација осуђених лица није потпуно нестала из пенитенцијарних система. Модел извршења који је настао после класичног – прогресивни систем – подразуме-

⁹ Први пут примењен у установи у граду Обурн (Auburn), држава Њујорк (New York).

¹⁰ Била је примењивана и тортура која се састојала у излагању голог затворениковог тела млазевима хладне воде под високим притиском. Године 1858. после оваквог третмана који је носио назив „премлаћивање водом” један кажњеник је колабирао и умро (Jeffreys, 2013, str. 35)

¹¹ Психијатријска и психолошка терминологија се од тог времена више пута мењала, али ће у тексту бити наведени оригинални изрази који су коришћени у време када су радови на које се позивамо објављивани.

¹² О томе како су затвореници реаговали на режим који им је наметнут судија Семјуел Милер (Samuel Miller), који је иначе, био и правник и лекар по струци изрекао је чувену констатацију: чак и после краткотрајне изолације „један број њих је у стању полулудила ... други су постали насилно луди ...трећи извршили самоубиство – нико се није поправио, неспособни су за повратак у нормални живот” (Rovner, 2015, str. 3).

вао је у првој, ретрибутивној, фази смештање осуђеника у самицу у трајању од девет до дванаест месеци с врло оштрим режимом издржавања (били су само „на хлебу и води“) уз забрану било какве комуникације (v. Ignjatović, 2018a, str. 177).

Прогресивни систем је после Другог светског рата напуштен у већини европских земаља пре свега из разлога што не остварује прокламовану сврху – поправљање осуђеника. Мешавина ретрибутивног поступања с елементима рехабилитације и припремања за живот на слободи у складу са законом није могла да се оствари применом једне мере. Други разлог укидања прогресивног система је снажан покрет за заштиту основних права човека, укључујући и оне који су лишени слободе.

Модерни концепт извршења инаугурисан је први пут на међународном плану Минималним правилима УН о поступању са затвореницима усвојеним у Женеви 1955.¹³ Основни принципи на којима овај систем почива су: ресоцијализација као сврха кажњавања, индивидуализација у извршењу казне и хумано поступање с лицима лишеним слободе. Овај последњи принцип је за ово излагање најважнији и он подразумева, уз остало, и да постоји систем заједничког издржавања. Због тога су 1959. аутори студије о заводској психијатрији, доста оптимистички, констатовали „да се продужена ћелијска изолација више не користи код цивилизованих народа” (Hafemeister, George, 2013, str. 11).

Међутим, ћелијска изолација није се потпуно изгубила из пенитенцијарног система ни у послератном периоду јер је коришћена:

а) као *дисциплинска санкција* (упућивање у самицу – у терминологији америчких затвореника: „рупа” („hole“) (Hannem-Kish, 2005, str. 909)¹⁴ према осуђеницима који крше правила понашања у установи. Њено трајање је ограничено најчешће на 15, односно 30 дана;¹⁵ треба напоменути да је у неким земљама долазило до злоупотребе и претварања система заједничког затварања у ћелијски, тако што су „проблематични” затвореници после једног дана проведеног ван самице, поново враћани у изолацију.¹⁶

Пенитенцијарно законодавство Србије¹⁷ предвиђа упућивање у самицу као најтежу дисциплинску меру која се изриче изузетно и само за најтеже дисциплинске преступе.¹⁸ Не може се изрећи у трајању дужем од 15 дана, а када је затвореник из-

¹³ У међувремену (2015), она су замењена новим Минималним правилима која у знак почаст познатом борцу против апартејида у Јужној Африци носе поднаслов „Мандела правила“.

¹⁴ Може се у литератури (Parkes, 2015, str. vii) наћи још мноштво израза који се користе: „кутија”, „блок”, „терапеутска тишина”, „административна сегрегација (*The box. The hole. The block. Therapeutic quiet*), а додаје им се и „екстремна изолација” (“Extreme isolation”) (Schalanger, 2013, str. 241).

¹⁵ У САД ова *унијативна сејрејација* траје углавном 20 дана и најчешће се примењује у великим казним заводима и установама с максималним обезбеђењем и то према млађим, преступницима који имају криминалну каријеру или злоупотребљавају наркотику (Clear, Cole i Reisig, 2006, str. 326).

¹⁶ Због тога је у прописима многих држава предвиђена забрана да затворено лице, без обзира на то како се влада, годишње проведе у самици дужем од фиксираних временских периода.

¹⁷ Ради се о Закону о извршењу кривичних санкција – ЗИКС.

¹⁸ Постоје два облика: упућивање у самицу у слободно време или током целог дана и ноћи. Доле наведена правила односе се на оба модалитета.

вршио више дисциплинских престапа – 30 дана, а боравак осуђеног у самици не може укупно трајати дуже од шест месеци у току једне календарске године.

Пре примене ове мере обавезан је лекарски преглед. Просторија у којој се извршава мора имати најмање четири квадратна метра и десет кубних метара простора, бити прозрачна, осветљена дневним и вештачким осветљењем, загрејана у складу са климатским условима, опремљена креветом и постељином, столом и столицом. Осуђеном се мора осигурати неограничен приступ води за пиће и санитарним уређајима. Током извршења дисциплинске мере упућивања у самицу осуђени може читати и писати, а има и право да борави ван просторије на свежем ваздуху у трајању од најмање један сат дневно (Ignjatović, 2018b, str. 214);¹⁹

б) као *мера изолације њрићвореника* у циљу спречавања да та лица понове дело или уклоне доказе односно утичу на сведоке. Ова пракса како наводи Шарон Шалев (Sharon Shalev 2015, str. 151), нарочито се користи у скандинавским земљама;²⁰

в) *збој безбедности затвореника*: постоје ситуације у којима су живот и телесни интегритет затвореног лица угрожени, уколико је смештено заједно с другим лицима лишеним слободе²¹ или код њих постоји ризик од самоубиства. Због тога их пенитенцијарне власти привремено (и у најкраћем могућем периоду) изолују и смештају у одвојене просторије. Такође, лица лишена слободе могу и сама (због осећања угрожености од осталих затвореника) затражити да казну затвора издржавају изоловано од других.

Из наведеног се може закључити да је у периоду од укидања система самица до осамдесетих година ћелијска изолација коришћена као дисциплинска мера и као средство за изоловање притвореника и нарочито осетљивих категорија осуђеника.

Повратак ћелијске изолације као начина извршења казне затвора

Као и први, и овај модел зачет је у САД. У последњим деценијама ХХ века у тој земљи опада поверење у концепт ресоцијализације и под утицајем десних идеологија јача уверење да се злочину треба супротставити оштрим мерама; објављује се „рат криминалитету и дрогама”, што доводи до повећања заводске популације и погоршања услова у казним установама. Реакција затвореника биле су масовне побуне од којих су неке завршене уз људске жртве. За тему којом се бавимо у овом раду најзначајнији такав догађај одиграо се у казнионици Марион (Marion) у Илиноису (Illinois), 1983. када су затвореници узели као таоце неколико запослених у заводу од којих је двоје убијено.

Завод у коме се ово одиграло, био је установа посебне намене јер је после укидања казнионице Алкатраз (Alcatraz) у Марион пребачен највећи део најтежих федералних

¹⁹ За време трајања ове дисциплинске мере обавезна је лекарска контрола осуђеног најмање једном у току дана. Управник завода обавезан је да прекине извршење ове мере ако по писменом мишљењу лекара даљи боравак у самици угрожава здравље осуђеног.

²⁰ Законодавство Србије не познаје обавезно одређивање ћелијске изолације за било коју категорију притворених лица.

²¹ То, на пример, могу бити бивши заводски чувари, осуђени полицајци и полицијски информатори, лица са физичким недостацима, са одређеним сексуалним склоностима, политичким опредељењима ...

осуђеника („концепт конценџрације“). У установи је и пре 1983. била напета атмосфера, а онда су као одговор на описани догађај пенитенцијарне власти одлучиле да у завод уведу „систем закључаних затвореника” – односно да их изолују све време њиховог боравка у установи. Тиме се ћелијска изолација као модел извршења казне лишавања слободе²² вратила у пенитенцијарни систем САД. С њом је настала и посебна врста установа с максималним обезбеђењем – супермакс заводи.²³

У више америчких држава нагло је порастао број установа у којима се спроводи режим ћелијске изолације, а још више број затвореника који га издржавају. Подаци из различитих извора говоре да је у САД у првој деценији овог века било између 25.000 и чак 100.000 ових лица смештених у федералне и пенитенцијарне установе држава чланица (Hresko, 2006, стр. 8). Због тога се (Shalev, 2009, стр. 222) говори о експлозији употребе ћелијске изолације у овој земљи.

Многима од оних који су имали могућност да одлучују о томе како ће се казна затвора извршавати – а то су судови²⁴ или заводска администрација²⁵ – изолација може изгледати као „право решење“.²⁶ Осим тога, пропагатори овог начина затварања сматрају да она смањује насиље у казним установама; да претња сегрегацијом одвраћа затворенике од кршења правила у установи и да се њоме смањује деловање гангова у казнионицама.²⁷

Ваља запазити да јавност дуго није била посебно заинтересована за услове у којима живе ови људи осуђени на сегрегацију. Разлог није само у затворености установи у којима се она спроводи, него и у игрању на карту страха од криминалитета којим се већ деценијама вешто манипулише како би се оправдало поступање са затвореницима. Дакле, амерички систем ћелијске изолације подупире (и) страх од виолентних злочина који рађају жељу за осветом, потребу да се преступници дехуманизују и „добију оно што су заслужили” (Jeffreys, 2013, стр. 131).

Временом, модел оваквог поступања се (привремено) проширио и на Канаду,²⁸ као и на многе државе изван Северноамеричког континента. Наводи се (Shalev,

²² У литератури се често користи израз „административна” или „продлижана изолација одн. сегрегација“.

²³ Овај термин употребљавамо за све установе (без обзира да ли су самосталне или имају статус одељена унутар завода) у којима се примењује дуготрајна ћелијска изолација. За њих не користимо израз „институције с максималним обезбеђењем” јер оне не морају имати режим стого и екстремне изолације који карактерише супермакс установе.

²⁴ Основ за одређивање је углавном тежина извршеног злочина.

²⁵ У оквиру поступка рекласирања када процени да се ради о „затворенику који ствара проблеме”; то су они који систематски крше правила поступања, непослушни су или склони да искористе сваку могућност да изазову невоље или побегну из завода.

²⁶ У оба случаја у литератури се користи израз „административна сегрегација” иако се у првом ради о суду. Можда би било боље кад би се први случај називао „изолација судском одлуком” или „судска сегрегација“.

²⁷ Каснија емпиријска истраживања нису потврдила ова очекивања (Stohr et al., 2009, стр. 119)

²⁸ У међувремену је продлижана изолација укинута јер је оцењено да се њоме крши Повеља о правима и слободама која забрањује сваки облик окрутног и неуобичајеног кажњавања (Hannem-Kish, 2005, стр. 911). Један аутор (Piché, 2016, стр. 147) подсећа да је последњих деценија – за разлику од САД – стопа затварања у Канади остала релативно стабилна, али је

2015, str. 157) да је велики број европских земаља прихватио овакав начин извршења казне лишења слободе, који је очигледно постао „светски тренд“. Све то упркос многобројним приговорима и контроверзама.

Режим потпуне маргинализације

„Време у ћелији капље као покров који се спушта на раку у којој лежиш и полако те прекрива. Када се у самици не помераш и не мислиш, тонеш у ништавило... ћелијска изолација у казнионицама има пандан у онтолошком шминкању стене.“

Џек Ебот (Jack Abbot)

Овим речима аутора књиге „У утроби звери“, Лаура Ровнер (Laura Rovner, 2015, str. 3) илуструје свакодневицу осуђеника смештених у ћелијску изолацију која их претвара у – живе мртваце. Да ли је у питању претеривање показале следеће чињенице: модел ћелијске изолације подразумева да се лица којима је одређена држе 23 до 24 сата потпуно издвојена у ћелијама (често без прозора) чија величина углавном не прелази неколико квадратних метара. Ћелије су снабдевене гвозденим креветом, столом и тоалетом. Затвореници у тој просторији једу, спавају и обављају физиолошке потребе – без икаквог контакта с било ким. Ако уопште могу – на један сат дневно – напуштају ћелију и тада су углавном у затвореним просторијама, и то због вежбања²⁹ или купања (Ross, 2007, str. 62); дакле велики број уопште нема могућност да макар неколико тренутака борави на свежем ваздуху.

Истовремено су под сталним надзором особља завода које у сваком тренутку може контролисати шта раде у ћелији – било непосредно, кроз отвор на гвозденим вратима или путем камера због којих се светло у просторији никада не гаси. Углавном се спречава и контакт са стражарима који често издају команде затвореницима путем разгласа.

У случају да из било ког разлога морају да напусте самицу, на руке и ноге им се често стављају ланци и тако се спроводе. Пре и после изласка из просторије подвргавају се телесном прегледу, као и читавом низу других понижавајућих процедура.

Посете се, уколико су уопште дозвољене, спроводе уз низ сличних поступака према посетиоцима, све с намером да се обесхрабре да поново крену на, често, далек пут у посету. Разговор затвореника и посетиоца одвија се кроз заштитно стакло и уз надзор особља установе. Слична правила се примењују и у случају да је затвореницима дозвољено телефонирање. Последњих година завладала је мода да се посетиоцима не дозвољава чак ни да буду у истој просторији са затвореником јер се посета своди

у свајање неколико мера за јачање јавне безбедности довело до стања које би могло да наруши тај тренд јер се ослања на десничарску паролу „оштро на злочин“. То је наишло на оштар одговор академске јавности која има богату историју залагања против експанзије затварања. Ова држава и данас, у склопу свог либералног приступа затварању, одбија ширу примену ћелијске изолације и остаје при „кампус моделу“ (заједничког) издржавања казне (Piché, Major, 2015, str. 8).

²⁹ Уколико није предвиђено да се обавља у ћелији.

на комуникацију преко затвореног телевизијског система (Closed Circuit TV – CCTV) у заводу.

Целокупан режим осмишљен је тако да, колико год је то могуће, спречи било какав телесни додир затвореника с било ким, а често и да он изгуби сваки појам о времену (забрањено је у самици унети часовнике), добу дана (због вештачког светла које се у просторији никада не гаси) или годишњем добу. На тај начин, постиже се да затвореник стекне утисак како је много дуже у изолацији. У самици, такође, затвореници не могу држати телевизијски или радио-апарат, музичке инструменте, а у неким од установа им је забрањено да читају било какве новине, чак и књиге – осим оних религиозног садржаја.³⁰

Дакле, код новог система ћелијске изолације већина пенитенцијарних депривација (лишавања)³¹ које иначе прате конвенционални модел затварања, доведене су до крајности. Цео режим тежи да натера затворенике да себе виде као монструме који никада неће постати „добри грађани” (Jeffreys, 2013, стр. 72). Због тога им у највећем броју завода нису доступни било какви културни, релаксациони, чак ни едукативни или садржаји намењени професионалној оријентацији.³² То само појачава монотонију и досаду које карактеришу свакодневицу ових лица.

Све ово говори у прилог тврдњи да у погледу материјалних услова у којима бораве овакви затвореници није лако оценити да ли је неки од савремених режима административне сегрегације „бољи” или „лошији” од другог (Shalev, 2015, стр. 159–161). За ту евалуацију треба свакако узети у обзир мноштво чинилаца који се не сведе само на процену режима у коме та лица живе, као и дужину трајања изолације.

Ко су лица према којима се овакав режим примењује

У почетку, оправдање оваквог ригорозног ретрибутивног режима тражено је у чињеници да је он намењен најгорим осуђеницима („најгори од најгорих“) какви су већ поменути организатори заводских побуна, терористи и организовани криминалци, проблематични упорни бегунци из казних завода и слични који спадају у наведену флоскулу.

Временом, примена је проширена на све оне затворенике који нису у стању да се прилагоде заводском режиму, на које се не може утицати конвенционалним третманима, другим речима – према свима који се не уклапају у концепт „доброг затвореника”, онаквог каквог га виде пенитенцијарни службеници. Дакле, критеријум за упућивање у супермакс заводе није више био врста извршеног дела, него тешкоће у поступању с неким категоријама затвореника. Зато је режим ћелијске изолације наметан и лицима чије је душевно здравље нарушено, малолетницима, па чак и онима за које не постоји било какво рационално објашњење зашто се излажу таквом третману.

³⁰ Неки аутори (Jeffreys, 2013, стр. 136), критикују онемогућавање коришћења књига, слушање музике или посматрање уметничких дела као посебну врсту екстремизма („environmental extremism“) који је оправдан само уколико желимо да сломимо њихову вољу.

³¹ У књизи *Затвореничко друштво – студија о заводу максималне сигурности* Грешам Сајкс (Gresham Sykes, 1958, стр. 69) наводи да су затвореници, осим слободе, лишени и поседовања већине добара и услуга; хетеросексуалних односа; аутономије; и сигурности.

³² Тамо где они постоје, сведени су на пуштање унапред снимљених садржаја путем CCTV.

Криминолози се не баве посебно поступцима у којима се лица из режима заједничког издржавања пребацују у супермакс установе и какви су њихови изгледи да се врате у „општи режим издржавања казне – иако су ти поступци и правила углавном контроверзни (Jeffreys, 2013, str. 108; Rovner, 2017, str. 482 et seq.). Њих више интересује чињеница да се у изолацији налази несразмерно велики број припадника расних и етничких мањина, као и лица са дна социјалне лествице. Тако Анђела Дејвис (Angela Davis, 2005, str. 24) примећује да су црни мушкарци доминантан део популације.³³ Ово није само њен утисак: зато се у њеном раду наводи и да је Чемблис (Chambliss) утврдио да припадници ове расне групације у Балтимору чине 98% свих затвореника у режиму изолације, а сличан закључак извео је и Милер (Miller). Ауторка изводи закључак да се затвореници у супермакс установама придружују оном делу становника САД који су за друштво изгубљени (Davis, 2005, str. 26).

Критике

Оспоравања „новог модела сегрегације” има толико да их је тешко систематизовати.³⁴ Пре свега, приговори овом моделу извршења засновани су на чињеници да је он окренут само и једино наношењу затворенику што већих патњи – за разлику од традиционалне ретрибуције, одговора друштва на зло које је преступник нанео извршеним злочином и о чему одлучује суд – овде се ради о одлуци пенитенцијарне администрације која, како смо видели, често уопште није везана за кршење било каквих правила. Даље, читав низ процедура намењен је повреди достојанства, чак и оног за које се данас сматра да припада свим људима, па и преступницима.

Друга група критика тиче се могућих последица по његово телесно и психичко здравље. Оне су запажене пре више од два века током примене филаделфијског модела затварања. Више истраживања извршених у Немачкој у периоду од 1850. до 1910. године показало је да лица изолована у казним установама имају бројне психичке сметње – сумануте идеје (делузије), халуцинације, амнезију – и показују повећану агресивност. Неки од аутора (Collica, 2005, str. 913), Хани (Haney, 2005, str. 942) указују да у тим условима велики број лица губи осећај за реалност и док једни имају комплекс ниже вредности, други пате од комплекса више вредности. Истовремено, код њих се снижава ниво толеранције на фрустрацију, а развијају и карактеристичне личне црте: постају саможиви, неповерљивији, манипулативнији и социјално мање зрели од осталих припадника заводске популације.

Ђелијска изолација, даље, кида међуљудске односе и уместо њих намеће понижавајуће технике контроле. Циљ је да се људи лишени слободе претворе у беспомоћна бића, зависна попут детета. У таквој ситуацији један број њих постаје потпуно пасиван, без икакве иницијативе, постају неспособни да комуницирају с дру-

³³ Њима како се наводи (Schalanger, 2013, str. 242), треба додати и Хиспаноамериканце.

³⁴ Овде се нећемо посебно бавити оспоравањем казне затвора уопште (па тиме и ђелијске изолације) коју из различитих углова критикују пенални аболиционисти (Hulsman, Christie, Scraton & McCulloch, Pepinsky, Barak, Henry, Ruggiero); али треба поменути да су етнографски и феминистички правац указали на значај солидарности са маргинализованима (Piché, 2016, str. 160).

гима. Губе способност, такође, да контролишу своје поступке и падају у летаргију;³⁵ други реагују деструктивно, при чему је агресија усмерена пре свега према себи (самоповређивање, самоубиство), док трећи користе бизарне начине да на себе скрену пажњу (Jefferys, 2013, стр. 65). Каба и остали аутори (Kaba et al., 2012, стр. 444) констатују да је самоповређивање у најширем смислу те речи (укључујући и самоубиство) у значајној мери повезано (и) са ћелијском изолацијом. Уз то, они који су покушали самоубиство или су себи нанели повреде изјавили су да и даље имају жељу да учине *било шта* да би напустили такво окружење.

Заступници ћелијске изоације указују да неке од наведених психичких сметњи можемо наћи и код лица која такође бораве у самоћи, какви су калуђери и пустињаци. Међутим, при том заборављају да је то њихов лични избор, као и да ту нема насилне контроле ни константног угрожавања њихове личности.

Овај пенитенцијарни режим посебно тешко доживљавају жене. Како се у криминолошким радовима наводи (Pizzaro, Stenius, 2009, стр. 125), Корн (Korn) је 1988. утврдио да затворенице смештене у услове изолације пате од клаустофобије, хроничних реакција беса, депресије, халуцинација, одбрамбеног психолошког повлачења и апатије. Феминистички оријентисани криминолози критикују примену ћелијске изолације према женама као пример претеране принуде према њима (Hannem-Kish, 2005, стр. 912). Због тога се у литератури (Rovner, 2017, стр. 470) могу наћи речи једне затворенице (Sarah Shourd) која је искусила дуготрајну сепарацију: „Окрутност – тортура – ћелијске изолације погађају онај део нас који је много битнији од нашег тела – део који нас чини људским бићима“. Практиковање ћелијске изолације у максималној мери антагонизује односе између особља и затвореника и доприноси додатној напетости у њиховим релацијама, па један аутор (Jackson, 1983, стр. 74) констатује: „Најгора ствар код примене сегрегације у казнионицама је што се мрцварење и деградација затвореника, фрустрација, безнађе и дубоко укорењени антагонизам између затвореника и особља – још више појачавају“³⁶

Отуда не чуди то што су (и поред свих напора да се дешавања у супермакс заводима по сваку цену држе што даље од очију света изван установа), у јавност доспели примери недопустивог понашања особља према затвореницима, најразличитије злоупотребе, укључујући и случајеве сексуалног насиља.³⁷

Следећа група оспоравања оваквог модела кажњавања тиче се чињенице да се услови у којима изолована лица живе често више година, чак деценија, могу подвести под оно што забрањују не само међународне конвенције, него и уставни закони већине савремених држава: тортуру.

Управо на овим последњим аргументима – да се ради о нечовечном и неуобичајеном кажњавању вођено је у САД, држави која је изнедрила нови модел ћелијске изолације, више поступака у случајевима који су имали све елементе који се уобичајено

³⁵ Тај феномен „вегетирања“ (по установи у којој је „систем закључавања“ први пут примењен) назива се и „марионизација“ (Parkes, 2015, стр. vii).

³⁶ Све то, сматра овај аутор у једном каснијем раду (Jackson, 2015, стр. 62), још више компликује „перверзивну симбиотичку везу“ између стражара и затвореника.

³⁷ У литератури (Jackson, 2015, стр. 62) може се наћи констатација да су притужбе за сексуалне злоупотребе над изолованим затвореницима од стране стражара мушкараца честе и поред сталног надзора над ћелијама у које су оне смештене.

сматрају нехуманим облицима кажњавања. Тражено је да овај облик извршења буде проглашен неуставним због кршења VIII амандмана америчког Устава.

Међутим Врховни суд и федерални судови су заузели став да наношење психичких патњи затвореницима не представља кршење наведеног уставног амандмана уколико затвореном лицу нису нанете телесне повреде. Такво уско тумачење представља кочницу да се прекине с праксом психичког злостављања осуђених лица које по њих често има негативније последице од телесног кажњавања. Ипак, треба констатовати да се успело у бар две ствари: судови су забранили ћелијску изолацију малолетника и душевно оболелих лица.

Паралела: „стара” и „нова” ћелијска изолација

Иако је на први поглед основни концепт овог начина извршења казне затварања исти – потпуна изолација појединца – постоје многе разлике између ове две модификације. Пре свега, у наше време основна идеја на којој се заснива поступање је измењена: уместо настојања да се осамљивањем допринесе моралном преображају лица под утицајем религије, сада се оно користи како би се остварила тотална контрола над затвореницима. Истина је да су, бар начелно у прописима, недопустивим проглашени захвати који се могу окарактерисати као физичка тортура, али се прибегава ономе што се у литератури (Rejali) назива „очишћена тортура”; њу је теже доказати, а састоји се, уз остало, у онемогућавању спавања, изазивању стреса, буке и сензорних депривација. Она не оставља трагове на телу затвореника, а постиже исти циљ: заводској администрацији омогућава да себи обезбеди доминацију над тим лицима (Jefferys, 2013, str. 52). За остварење тог наума користе се (боље речено – злоупотребљавају) сазнања бихејвиоралних наука и модерне технологије. Ове друге омогућавају остварење онога о чему је писао Бентам (Bentham) у свом Паноптикону: тотални надзор над понашањем затвореника.

Модел примењен у Србији

Ни Србија није одолела новом пенолошком тренду, уз извесне модификације на које ће бити указано кроз анализу решења у нормативном систему. Законом о извршењу казне затвора за дела организованог криминала – ЗИКЗОК уведен је нови начин издржавања ове казне који се примењује према учиниоцима одређених кривичних дела.³⁸ Одлуку доноси суд, а извршење се спроводи у Посебном одељењу завода с максималним обезбеђењем и то према пунолетним мушкарцима.³⁹ Осуђени се смешта у просторију од најмање четири квадратна метра, која је загрејана, довољно осветљена природним и вештачким светлом, што омогућава читање и рад без сметњи за вид. Мора бити опремљена санитарним уређајима и другим средствима за одржавање личне хигијене. Као и сва лица лишена слободе и овде затвореник има право на лечење и здравствену заштиту.

---

³⁸ Поред дела организованог криминалитета, ту спадају и: тероризам, геноцид, злочини против човечности и ратни злочини и помоћ учиниоцу наведених дела. Дакле, било би боље да у називу Закона стоји „за нарочито тешка кривична дела“.

³⁹ ЗИКЗОК искључује примену овог режима према малолетницима и женским лицима.

Основна карактеристика режима је да осуђена лица у условима ћелијске изолације проводе 22 сата – једино им је дозвољено да из самице изађу на два сата која могу да проведу на свежем ваздуху (и то у друштву највише пет лица) или да вежбају, уколико желе да одрже физичку кондицију. Такође, имају право (не и обавезу) да раде у просторијама Посебног одељења; омогућава им се и да из заводске библиотеке или о свом трошку набављају књиге и новине, а могу да прате и телевизијски програм.

Одлуком управника завода, због одржавања реда, сигурности и безбедности, спречавања извршења кривичних дела или заштите оштећених, наведена права се могу ограничити или ускратити.

Осуђени има право на неограничено дописивање с блиским сродницима, а с другим лицима може да се дописује само уз сагласност председника суда. Садржај писама по правилу се надзире. Ово право може се ограничити или ускратити на одређено време и то одлуком председника суда, ако то налажу горенаведени разлози.

Ова лица највише два пута месечно имају право на телефонски разговор с блиским сродницима.⁴⁰ Сви телефонски разговори осуђеног, изузев разговора с браниоцем, надзиру се и снимају. По аналогији с правом на дописивање предвиђена је и могућност ограничења или ускраћивања овог права.

Блиски сродници могу осуђеног посетити једном месечно. Ток посете се углавном аудио-визуелно надзире и снима. Од блиских сродника осуђени може једном месечно примити један пакет и новчану пошиљку до висине просечне зараде у Србији за претходни месец.

Осуђеном који се „посебно добро влада” могу бити одобрене следеће *овласћенице*: проширена права на број телефонских разговора, број посета и на пријем новчане пошиљке у двоструком износу од наведеног.

Уколико је неопходно да се спречи бекство осуђеног; физички напад, односно наносење повреда другом лицу; самоповређивање или самоубиство осуђеног; проузроковање материјалне штете; и отпор осуђеног, може бити изложен мерама принуде у распону од физичке снаге до употребе ватреног оружја. Из горенаведених разлога могу се применити и посебне мере према осуђеном: – одузимање и привремено задржавање ствари чије је држање дозвољено; – смештај у посебно осигурану просторију без опасних ствари; – усамљење;⁴¹ и – тестирање на заразне болести или психоактивна средства. Против одлуке директора Управе којом је одлучено о праву осуђеног он има право на судску заштиту, која се остварује у управном спору.

Што се трајања мере тиче, она може бити на снази све време на које је изречена казна затвора, а овлашћени судија на сваке две године по службеној дужности преиспитује да ли и даље постоје разлози за издржавање казне у Посебном одељењу. Начелно, изгледа као да се српски законодавац руководи идејом да се у у установи остаје само онолико колико је неопходно да се осуђено лице онемогући да учествује у активностима које су изричито наведне као разлог због којег је упућено у то

⁴⁰ С другим лицима, само уз одобрење.

⁴¹ Ради се о потпуној изолацији. Мера се обуставља одмах када престану разлози за њену примену.

одељење.⁴² Међутим, када се анализирају разлози који су у Закону наведени⁴³ – види се да је могућност да се осуђени врати у режим заједничког издржавања казне који је предвиђен у ЗИКС врло мала.

Да резимирамо: у Србији постоји ублажена форма модела ћелијске изолације која се спроводи у посебној јединици установе с максималним обезбеђењем. Уз остале разлоге због којих смо овај модел означили као ублажен, треба навести и то да се по смештају осуђеног у ту јединицу одређује програм поступања с тим лицем, а по издржаној казни, пружа му се постпенална помоћ. Све ово имало је смисла, јер је у време писања ЗИКЗОК најдужа казна затвора била 40 година.

Чини се да ће измене Кривичног законика Србије које су извршене у мају 2019. утицати и на примену модела ћелијске изолације у Републици. Увођење казне доживотног затвора доводи у питање рационалност одређивања преваспитног програма лица која ће свој живот окончати у казнионици.⁴⁴ Још већи проблем представља то што је за нека дела (истина, она нису сада изричито набројана у ЗИКЗОК) искључена могућност одобравања условног отпуста. У таквој ситуацији, осуђеници могу – будући да им је одузета свака нада да ће се икада наћи на слободи – предузети активности којима угрожавају живот не само осталих затвореника, него и особља установа у које су смештени. То ће бити прилика да се режим ћелијске изолације прошири и на њих.

Закључно разматрање: будућност ћелијске изолације

Парафразирајући познату мисао коју је изрекао Мартин Лутер Кинг (Martin Luther King) („Лук историје је дуг, али га повезује правда“) могло би се рећи да историју казне затвора карактерише једна заједничка црта: настојање друштва да пронађе одговарајући начин да одговори на неприхватљиво понашање појединца. У том кретању било је доста лутања и корака у различитим правцима, па се догодило да се поново појаве неки облици извршења за које се сматрало да су коначно напуштени после више деценија.

Такав је случај с пролонгираном изолацијом која последњих деценија постаје тренд не само у САД, него и у многим другим земљама. Што се Америке тиче, добри познаваоци ове материје тврде да је њена примена у тој земљи један претеран прескуп, некористан и за здравље и благостање људи екстремно штетан начин поступања (Shalev, 2015, str. 144). Он се убрзо проширио, захваљујући преузимању решења примењених у области казнене реакције из САД у Европу⁴⁵ (и друге делове

⁴² То су: – ризик да ће наставити да усмеравају делатност организоване криминалне групе; – могућност да ће угрозити сигурност било ког учесника преткривичног, кривичног и поступка извршења казне; – наводити друга лица на вршење кривичног дела.

⁴³ Нарочито трећи – да не наведе неко лице да изврши било које кривично дело.

⁴⁴ Ово нарочито с обзиром на чињеницу да су услови које прописује наше кривично законодавство за одобрење условног отпуста тако ригорозни (довољно је да је за време издржавања казне затвореник извршио два дисциплинска прекршаја или да су му исто толико пута одузете привилегије) да је могућност условног отпуштања минимална.

⁴⁵ Тај вишедеценијски механизам трансфера са западне стране „Велике барџе“ на источну назива се у литератури (Newburn, 2002, str. 165) „Прелазак Атлантика“.

света).⁴⁶ Остаје нам запитаност зашто је као правни трансплант у друге правне системе пренета ћелијска изолација када је она, како наводи Колин Дајан (Colin Dayan), „неизбежан продукт тока америчке историје” (v. Jeffreys, 2013, str. 132).

Иако је тешко уопштавати искуства (у неким земљама чак се разликују режими ћелијске изолације примењени у различитим установама), већина аутора се слаже у оцени да су услови у којима се налазе затвореници у режиму изолације на Старом континенту – у просеку – нешто блажи од оних у САД. То је и логично јер су међународно прихваћени стандарди у Европи више окренути заштити права лица лишених слободе.

Каква је будућност ћелијске изолације? Постоји неколико предуслова за трезвено размишљање о тој теми. Пре свега, потребно је обезбедити да неко изван пенитенцијарног система процењује политику и конкретне случајеве њене примене (о којима и даље знамо врло мало). Значајни су нам, такође, ставови оних који су имали прилику да се увере у то како се спроводи и какве су последице ћелијске изолације. Један од оних који су имали такво искуство је и већ помињани Нелсон Мандела (Nelson Mandela) који је у својој аутобиографији навео како сматра да је ћелијска изолација „најмање прихватљив аспект заводског живота”. Џефрис (Jeffreys, 2013, str. 129), пак, тврди да је она подмукао вид доминације над затвореницима, јер се тај циљ не постиже физичком бруталношћу, него сламањем њихове воље и да у времену које долази неће, тек тако, нестати.

Што се Србије тиче, остаје дилема: да ли нам је потребан режим издржавања казне затвора који деградира личност лица лишених слободе? И зашто смо га преузели из земље чију казнену политику већ помињани аутор (Jeffreys, 2013, str. 138) оцењује као морално и духовно банкротирани? Најзад, потребно је запитати се: до када ће у одлучивању о начину реаговања на криминалитет доминирати ставови пунитивне јавности изражени у познатим изрекама: „Закључајте их и баците кључ!” или „Треба протерати грешника из друштва за сва времена”.⁴⁷

Пре него што одговоримо на наведена питања потребно је да у себи нађемо само мало емпатије и замислимо како бисмо се осећали када би нас осудили да године живота проживимо тако да свакодневно 22–23 часа проведемо у затвореном простору који није већи од просечног купатила, без комуникације с другим људима, без већине ствари на које смо толико навикли да без њих не можемо замислити свакодневни живот. Због тога је потребно да чујемо глас оних који у тим условима бораве.

С друге стране, претпоставка за то је да пенитенцијарне власти дозволе оно што су до сада на све начине онемогућавале: да се спроведу истраживања о стварним ефектима примене ћелијске изолације. Вероватно ће њихови резултати навести на закључак да је дошао тренутак када треба преиспитати и зауставити актуелни тренд повлађивања казненом популизму који на пенолошком плану има израз у сталном настојању да се појачају изолација, регулација, контрола и депривације затворени-

⁴⁶ Са уобичајеним закашњењем од неколико деценија, стигао је и у Србију чије кривично законодавство се све више угледа на решења у контроли криминалитета која су примењена у САД.

⁴⁷ Неки амерички аутори (Clear, Cole, Reisug, 2006, str. 66) овакво опредељење јавности сматрају једном од највећих препрека реформисању казног система.

ка и претварања сегрегације у доминантан одговор на неприхватљива понашања.⁴⁸ Такав тренд био би неповољан не само за затворенике, него и по друштво у целини.

Уз ризик да пропагатори идеје како строга и дуготрајна сепарација представља најбољи одговор друштва на злодела најопаснијих злочинаца, горенаведено залагање прогласе за сентиментализам, претеривање и манипулисање емоцијама, завршићемо рад констатацијама које је Дикенс (Dickens) 1842. изрекао о ћелијској изолацији:

„ ... Верујем да је врло мало људи у стању да оцене подразумевајући ниво тортуре и агоније који тај грозоморни начин кажњавања, што траје годинама, наноси онима који га подносе... у питању (је) дубока и тешка патња чије димензије не може оценити нико осим онога који трпи и ниједан човек нема права да је наноси другом људском бићу” (v. Shalev, 2009, str. 12)

---

⁴⁸ Шалев (Shalev 2009, str. 225) изражава бојазан да нас то олекује у будућности, а могу се наћи и аутори који тврде да ћелијска изолација у САД већ очекује владајући, а не само алтернативни вид издржавања казне затвора (Hannem-Kish, 2005, str. 912).

Dorđe M. Ignjatović¹
University of Belgrade, Faculty of Law
Belgrade (Serbia)

SOLITARY CONFINEMENT OF INMATES AS A FORM OF EXTREME MARGINALIZATION

(Translation In Extenso)

Abstract: Confinement of persons, perpetrators of acts that the community deems unacceptable prior to being sanctioned or punished is a phenomenon that goes back to the earliest period of human civilization. It was not until the transition from the Middle Ages to the new century that it became a legally regulated way of responding to crime. With the introduction of the punishment of confinement in the register of criminal sanctions, the first institutions which carried out confinement were created. Interestingly, the first conceived modality of confinement entailed strict solitary confinement and was soon abandoned due to the serious shortcomings it showed. However, in the last decades of the twentieth century, with the establishment of supermax units, this model has re-emerged, first in the United States and then in many other countries. Although numerous studies have shown how harmful this type of punishment to persons who are isolated for a long time is, the model survives and even shows a tendency to spread. Serbia's legal system has also not been spared of the new mode of marginalization of confined persons, which applies to the perpetrators of most serious crimes, and above all those belonging to the category of organized crime. Recent changes to the criminal code create the possibility of coming even closer to the model existing in the US, as well as expanding the circle of persons to whom it shall apply.

Keywords: marginalization, solitary confinement, supermax units, torture

Introduction

Generally speaking, changes in the way society responds to most serious threats to the elementary values it proclaims show a tendency for humanization, and in the aftermath of World War II an effort was made to eliminate the infliction of unnecessary suffering to the convicted persons from the norms governing imprisonment as the most commonly imposed sentence. More importantly, this tendency can be observed in the daily treatment of prisoners.²

However, this general trend is not linear: on occasion, there are excesses showing that modern societies have not yet abandoned the philosophy of retribution, even when it is clear

---

¹ ignjat@ius.bg.ac.rs

² Who also have the possibility to go to court to protect their rights.

that the ultimate effects of such treatment are contrary to the declared goals of punishment – effectively counteracting crime.³

A typical example of such a “backward step” was made in penological practice in the 1980s, when solitary confinement⁴ of prisoners which was believed to have been abandoned in the “ugly past” returned “through the open doors”. In the following text, the first and second appearance of this specific and extremely extreme form of marginalization of confined persons will be discussed.

The emergence of the first systems of solitary confinement

Influenced by the Quaker religious sect, the Pennsylvania Penitentiary Society established a penitentiary unit⁵ in Philadelphia in 1791, implementing a model of enforcement for the first time which starts from the idea that offenders should be influenced in such a way that, with the Bible and other religious literature, for the duration of time they were deprived of their liberty, they were to be absolutely isolated in order to repent and “return to the right path”.

The isolation was complete and all their activities – including religious rites – took place without leaving the cell. The only opportunity to get out was a one-hour walk in the fresh air in an enclosed space where they were also alone.

The model used at this penitentiary unit served as a role model to many other institutions not only in America⁶ but also in Europe (especially in France)⁷ as it was considered to be able to solve one of the biggest problems of the penal institutions of the time – “criminal contagion”⁸. It also prevented prison riots and violence among prisoners.

However, a number of downsides to this method of serving prison sentences were soon noticed. They did not simply boil down to the fact that the costs of building such facilities and operating them were disproportionately higher compared to other penal institutions. The most serious objection was the negative impact on prisoners who, from time to time, saw a way out of this state in committing suicide, and there were frequent cases of them becoming mentally ill.

---

³ In this respect, nothing seems to have changed since 1884 when the English Parliament decided to abolish the four-year mark system introduced by Alexander Maconochie on the Australian island of Norfolk. Regardless of the fact that the experiment had an extremely good effect – the recidivism of ex-convicts was, as reported in the literature (Stohr et al., 2009, p. 422), only 2.2% – the opinion that it was too lenient against the punished prevailed (Johnson H., Wolfe N., 1996, p. 137).

⁴ In some countries the term “segregation” or “separation” is preferred.

⁵ Cherry Hill, which became the model for the “solitary confinement system” (some also refer to it as a “separate system”)

⁶ Interestingly, it was not accepted in Canada. Select Committee of the House of Assembly of Upper Canada did not choose the Pennsylvania system as the philosophy guiding the operations of Kingston Penitentiary, which opened in 1835, having data on the harmfulness of solitary confinement. (Piché, Major, 2015, p. 3).

⁷ Acceptance of this system was influenced by Tocqueville and Beaumont, who published a book in Paris in 1833 about their impressions during their visit to the US penitentiaries two years earlier (Calkowska, 2018, p. 305).

⁸ The negative impact of professional and hardened criminals on primary and negligent offenders who came out of institutions worse than they entered them.

Unlike the above-mentioned French visitors to the Philadelphia Penitentiary, most Britons were very critical of what they saw there. Thus, in 1842, after a visit to the Philadelphia penitentiary, the famous writer Charles Dickens stated that it was a “dreadful punishment” ... “immeasurably worse than any torture of the body” (Mushlin, 2012, p. 269), while the great naturalist Charles Darwin wrote about the inmates he observed in solitary confinement as “dead to everything but torturing anxieties and horrible despair” (Hresko, 2006, p. 6).

Influenced by numerous criticisms, the regime was modified, and instead of an absolute ban on any convict engagement, these people were allowed to work (as a privilege), but even then they did not leave the cell. Another attempt to mitigate the regime of strict isolation was the introduction of a “silent system”⁹ in which prisoners were isolated in solitary confinement at night and worked together during the day, but with no intercommunication. Any breach of this prohibition was brutally punished¹⁰, even by such measures as mutilating prisoners. This seriously compromised the concept of isolation in American penological theory and the lay public (Ignjatović, 2018, p. 755).

The Pennsylvania system persisted, though criticism was mounting. The key event for its repeal was the passing of a US Supreme Court ruling in the 1890 case *In Re Medley*. It criticized the use of solitary confinement because it had a terrible effect – it had horrific capacity to inflict mental illness¹¹ and despair (Hresko, 2006, p. 6).¹² Finally, when the Cherry Hill penitentiary closed in 1913, it was believed that this type of punishment had definitely gone down in history.

What happened in the meantime?

Although the solitary confinement system no longer existed as a model of sentencing, the isolation of convicted persons did not disappear entirely from penitentiary systems. The model of execution that emerged after the classical one – the progressive system – implied, in the first retributive phase, the placement of prisoners in solitary confinement for nine to twelve months with a very harsh regime (“bread and water”, only) with the prohibition of any communication (see Ignjatović, 2018a, p. 177).

After the Second World War, the progressive system was abandoned in most European countries, primarily because it did not achieve its proclaimed purpose – the correction of convicts. The mixture of retributive treatment and the elements of rehabilitation and preparation for life in freedom in accordance with the law could not be achieved by applying a single measure. Another reason for the abolition of the progressive system is the strong

⁹ First applied at the institution in the city of Auburn, New York.

¹⁰ Torture was also inflicted by exposing the naked prisoner’s body to high pressure jets of cold water. In 1858, after such treatment, which was called “water beating”, one prisoner collapsed and died (Jeffreys, 2013, p. 35).

¹¹ Psychiatric and psychological terminology has changed several times since that time, but the text will list the original terms used at the time the papers referenced were published.

¹² On the way prisoners responded to the imposed regime, Judge Samuel Miller (who was also a lawyer and physician by profession) made a famous statement: even after a short period of isolation, “a number of them was in semi-fatuous condition... others became violently insane... some committed suicide – no one improved, they are unable to return to normal life” (Rovner, 2015, p. 3).

movement for the protection of fundamental human rights, including those of confined persons.

The modern concept of sentencing was inaugurated internationally for the first time by the UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners adopted in Geneva in 1955.¹³ The basic principles on which this system rests are: re-socialization as the purpose of punishment, individualization in the execution of punishment and the humane treatment of confined persons. This last principle is of paramount importance for this presentation, and it implies, among other things, that there is a system of collective confinement. The authors of a study on prison psychiatry in 1959 declared, perhaps optimistically, that ... prolonged solitary confinement was no longer practiced by any “civilized nation.” (Hafemeister, George, 2013, p. 11).

However, solitary confinement was not completely lost from the penitentiary system even in the postwar period because it was used:

a) as a *disciplinary sanction* (solitary confinement – in the terminology of American prisoners: “the hole”) (Hannem-Kish, 2005, p. 909)¹⁴ for convicts who violate the rules of conduct at the institution. Its duration is usually limited to 15 or 30 days;¹⁵ but it should be noted that there has been abuse in some countries and the transformation of the collective prison system into solitary confinement by transferring “problematic” prisoners back to solitary confinement after having spent a day out.¹⁶

Serbia's penitentiary legislation¹⁷ provides for solitary confinement as the most serious disciplinary measure that is imposed exceptionally and only for the most serious disciplinary offenses.¹⁸ It cannot be imposed for more than 15 days, in case the prisoner has committed several disciplinary offenses – for 30 days, and the prisoner's solitary confinement cannot last for more than six months during one calendar year.

A medical examination is required before inflicting this measure. The room in which it is executed must have a minimum of four square meters and ten cubic meters of space, be airy, illuminated by daylight and artificial lighting, warmed to the climate, equipped with a bed and linen, a table and a chair. The prisoner must be provided with unrestricted access to drinking water and sanitary appliances. During the execution of the disciplinary measure of solitary confinement, the convicted person can read and write and has the right to stay out of the room in the fresh air for at least one hour a day (Ignjatović, 2018b, p. 214).¹⁹

¹³ In the meantime (2015), they have been replaced by new Minimum Rules which, in tribute to the well-known apartheid fighter in South Africa, are called “Mandela Rules”.

¹⁴ Many more terms can be found in the literature (Parkes, 2015, p. vii): “The box. The hole. The therapeutic quiet” and “extreme isolation” (Schalanger, 2013, p. 241).

¹⁵ In the USA, this punitive segregation lasts mostly for 20 days and is most commonly applied in large prisons and maximum-security facilities to younger offenders with a criminal career or to drug abusers (Clear, Cole, & Reisig, 2006, p. 326).

¹⁶ For this reason, many states have prohibited that prisoners, regardless of behavior, spend time in solitary confinement for longer time per year than the fixed period of time.

¹⁷ This is the Penal Sanctions Execution Code – PSEC.

¹⁸ There are two forms: solitary confinement during leisure time or all day and night. The rules below apply to both modalities.

¹⁹ During the course of this disciplinary measure, medical supervision of the convicted person at least once a day is obligatory. The warden of the prison is obliged to suspend the execution of this

b) as a *prisoner isolation measure* in order to prevent persons from repeating the act or tampering with evidence or influencing witnesses. This practice, as stated by Sharon Shalev (Shalev 2015, p. 151), is particularly used in Scandinavian countries;²⁰

c) *for prisoner safety*: there are situations in which the life and physical integrity of the prisoner is endangered if he or she is housed with other prisoners²¹ or at risk of suicide. For this reason, penitentiary authorities temporarily (and for the shortest possible period) isolate them and place them in separate premises. Also, confined persons may themselves (because of the feeling of being threatened by other prisoners) ask to serve their prison sentence in isolation from others.

From the above stated, it can be concluded that in the period from the abolition of the solitary confinement system until the 1980s, solitary confinement was used as a disciplinary measure and as a means of isolating prisoners and particularly vulnerable categories of prisoners.

The return of solitary confinement as a way of executing prison sentences

Like the first, this model was conceived in the US. In the last decades of the twentieth century, confidence in the concept of re-socialization has been declining in that country and, under the influence of right-wing ideologies, the conviction that crime should be countered with harsh measures has strengthened; “war on crime and drugs” is proclaimed, leading to an increase in the prison population and deterioration of conditions in penal institutions. Prisoners’ reactions were mass riots, some of which ended with human casualties. For the subject we are dealing with in this paper, the most important such event took place in the Marion Penitentiary in Illinois 1983, when the prisoners took hostage of several employees of the institution, two of whom were killed.

The penitentiary where this took place was a special-purpose institution because, after the closure of Alcatraz Penitentiary, most of the most severe federal convicts were transferred to Marion (“*concept of concentration*”). The pre-1983 atmosphere was tense in the institution, and then, in response to the incident described, the penitentiary authorities decided to introduce the “system of locked-away inmates” – that is, to isolate them throughout their stay in the institution. In doing so, solitary confinement returned to the United States penitentiary as a model for the execution of prison sentences²². It also established a special type of institution with maximum security – supermax units.²³

---

measure if, in the written opinion of a doctor, the continued stay in solitary confinement threatens the health of the convicted person.

²⁰ Serbian law does not necessarily determine mandatory solitary confinement for any category of prisoners.

²¹ For example, they may be former prison guards, convicted police officers and police informants, persons with physical disabilities, of certain sexual preferences, political affiliation ...

²² The term “administrative” or “prolonged isolation”, i.e. “segregation” is often used in the literature.

²³ This term is used for all institutions (whether independent or having the status of departments within the institution) in which long-term solitary confinement is applied. For them, we do not use the term “maximum security institutions” because they do not have to have a strict and extreme isolation regime that characterizes a supermax unit.

In several US states, the number of detention facilities applying solitary confinement and the number of prisoners serving it has increased dramatically. Data from various sources indicate that in the US, during the first decade of this century, there were between 25,000 and as many as 100,000 of these persons housed in the federal and penitentiary institutions of the constituent states (Hresko, 2006, p. 8). This is why (Shalev, 2009, p. 222) there has been discussion on an explosion in the use of solitary confinement in this country.

To many of those who have the power to decide how a prison sentence shall be enforced – be it the courts²⁴ or the prison administration²⁵ – isolation may seem like the “right solution”.²⁶ In addition, proponents of this type of incarceration find that it reduces violence in penal institutions; that the threat of segregation discourages prisoners from violating the rules of the institution and reduces the operation of gangs in the penitentiaries.²⁷

It should be noted that, for a long time, the public has not been particularly interested in the conditions in which these people sentenced to segregation live. The reason lies not only in the closedness of the institutions which enforce confinement, but also in playing on the fear of crime which has been skillfully manipulated for decades to justify the treatment of prisoners. Thus, the US solitary confinement system supports the fear of violent crimes that (also) give rise to a desire for revenge, the need for dehumanizing offenders and for them “getting what they deserve” (Jeffreys, 2013, p. 131).

Over time, the model of such treatment has (temporarily) expanded to Canada²⁸ as well as to many countries outside the North American continent. It is stated (Shalev, 2015, p. 157) that a large number of European countries have accepted this type of imprisonment, which has clearly become a “worldwide trend”. All this despite numerous objections and controversies.

Full marginalization regime

“Time descends in your cell like the lid of a coffin in which you lie and watch it as it slowly closes over you. When you neither move nor think in your cell, you are awash

---

²⁴ The basis for such sentencing is generally the gravity of the crime committed.

²⁵ As part of the adjudication process, when it is assessed that this is a “prisoner causing problems”; those are people who systematically violate the rules of conduct, are disobedient or inclined to take every opportunity to cause trouble or escape from the prison.

²⁶ In both cases, the term “administrative segregation” is used in the literature, although in the former case the decision-maker is the court of law. It might be better to call the first case “isolation by court decision” or “judicial segregation”.

²⁷ Subsequent empirical research did not confirm these expectations (Stohr et al., 2009, p. 119).

²⁸ In the meantime, prolonged isolation has been abandoned having been found to violate the Charter of Rights and Freedoms which prohibits any form of cruel and unusual punishment (Hannem-Kish, 2005, p. 911). One author (Piché, 2016, p. 147) recalls that, in recent decades, unlike in the United States, incarceration rates in Canada have remained relatively stable, but the adoption of several measures to strengthen public safety has led to a situation that could adversely affect this trend because it relies on the right-wing “tough on crime” slogan. This was met with a sharp response from the academic public which has a rich history of advocating against the expansion of confinement. Today, as part of its liberal approach to incarceration, this state rejects the widespread use of solitary confinement and remains committed to the “campus model” of (collective) imprisonment (Piché, Major, 2015, p. 8).

in pure nothingness.... Solitary confinement in prison can alter the ontological makeup of a stone.”

(Jack Abbot)

With the words of the author of the book *In the Belly of the Beast*, Laura Rovner (Rovner, 2015, p. 3) illustrates the everyday life of convicts housed in solitary confinement that transforms them into – living dead. Whether this is an exaggeration will be demonstrated by the following facts: the solitary confinement model implies that the persons it is assigned to are kept for 23 to 24 hours completely isolated in cells (often without windows) whose size generally does not exceed a few square meters. The cells are supplied with an iron bed, a desk and a toilet. Prisoners eat, sleep and perform physiological needs in that room – without any contact with anyone. If they can – for one hour a day – leave the cell at all, then they are mostly inside, for exercise²⁹ or bathing (Ross, 2007, p. 62); therefore, many do not even have the opportunity to stay in the fresh air for at least a few moments.

At the same time, they are under the constant supervision of prison staff, who can control what they are doing in the cell at any time – either directly, through an opening on the iron door or through cameras that never let the room light go out. The contact with guards, who frequently issue commands to prisoners through loudspeakers, is also generally prevented.

In case they have to leave solitary confinement for any reason, chains are often put on their legs and they are escorted out. Before and after leaving the room, they undergo a physical examination, as well as a number of other degrading procedures.

Visits, if allowed at all, are conducted through a series of similar procedures to visitors, with the intention of being discouraged from coming, often, a long way for a visit again. Conversations of prisoners and visitors take place through the safety glass and with the supervision of the facility staff. Similar rules apply when prisoners are allowed to make telephone calls. In recent years, it has become fashionable to prevent visitors from even being in the same room with an inmate, as the visit comes down to communication through the Closed Circuit TV (CCTV) at the prison.

The whole regime is designed to prevent, as far as possible, any physical contact of the prisoner with anyone, and often to lose any notion of time (it is forbidden to bring watches in solitary confinement), the time of day (because of the artificial light that never goes out) or season. In this way, the prisoner is given the impression that he/she is in isolation for much longer. In solitary confinement, prisoners are also prevented from having a television set or a radio, musical instrument, and in some institutions they are prohibited from reading any newspapers, even books – except for religious content.³⁰

Thus, with the new solitary confinement system, most of the penitentiary deprivations³¹ that otherwise follow the conventional confinement model have been taken to extremes. The whole regime seeks to make prisoners see themselves as monsters who will never become

---

²⁹ Unless intended to be performed in the cell.

³⁰ Some authors (Jeffreys, 2013, p. 136) criticize preventing the use of books, listening to music, or observing works of art as a special kind of environmental extremism that is justified only if we want to break their will.

³¹ In the book *Society of Captives: A Study of Maximum-Security Prison*, Gresham Sykes (Sykes, 1958, p. 69) states that prisoners, other than freedom, are deprived of most goods and services; heterosexual relationships; autonomy; and security.

“good citizens” (Jeffreys, 2013, p. 72). As a result, most penitentiaries do not have access to any cultural, relaxation, even educational or professional orientation content.³² This only enhances the monotony and boredom that characterize the everyday life of these individuals.

All this speaks in favor of the claim that in view of the material conditions in which such prisoners reside, it is not easy to assess whether one of the contemporary regimes of administrative segregation is “better” or “worse” than the other (Shalev, 2015, pp. 159–161). This evaluation should certainly take into account a multitude of factors that are not limited to assessing the regime in which those persons live, as well as the length of isolation.

Who are the persons to which this regime is inflicted?

Initially, the justification of such a rigorous retributive regime was sought in the fact that it was aimed at the worst convicts (“worst of the worst”) such as the above mentioned organizers of prison riots, terrorists and organized criminals, problematic repeated prison escapees and similar people who can be described using the mentioned phrase.

Over time, the application of this measure was extended to all prisoners who were unable to adapt to the prison regime, who could not be influenced by conventional treatments, in other words – to anyone who did not fit into the concept of a “good prisoner” as seen by penitentiary officials. Thus, the criterion for referral to supermax units was no longer the type of act committed, but the difficulty in dealing with some categories of prisoners. That is why the regime of solitary confinement is imposed on persons whose mental health is impaired, minors, and even people for whom there is no rational explanation for why they are being treated in this way.

Criminologists are not specifically concerned with procedures in which persons from collective regimes are transferred to supermax facilities and their prospects of returning to a “general sentence regime – although these procedures and rules are generally controversial” (Jeffreys, 2013, p. 108; Rovner, 2017, pp. 482 et seq.). They are more interested in the fact that there is a disproportionate number of members of racial and ethnic minorities in isolation, as well as persons from the bottom of the social ladder. Thus, Angela Davis (Davis, 2005, p. 24) notes that black men are the dominant part of the population.³³ This is not just her impression: that is why her work states that Chambliss found that members of this racial group make up 98% of all prisoners in isolation in Baltimore, and Miller made a similar conclusion. The author concludes that prisoners in supermax units join the portion of US residents who are lost to society (Davis, 2005, p. 26).

Criticism

There are so many challenges to the “new segregation model” that it is difficult to systematize them.³⁴ First of all, the objections to this model are based on the fact that it is focused solely on inflicting as much suffering on the prisoner as possible – as opposed to

³² Where they do exist, they are reduced to pre-recorded content via CCTV.

³³ Hispanic Americans should be added to this group (Schalanger, 2013, p. 242).

³⁴ Here, we will not specifically address the challenge of imprisonment in general (and therefore solitary confinement) criticized from various angles by penal abolitionists (Hulsman, Christie, Scraton & McCulloch, Pepinsky, Barak, Henry, Ruggiero); but it should be mentioned that the ethnographic

traditional retribution, the society's response to the crime of the offender decided by the court- this is the decision of the penitentiary administration, which, as we have seen, is often not at all related to the violation of any rules. Furthermore, a whole series of procedures are aimed at the violation of dignity, even one that is now considered to belong to all people, including offenders.

Another group of criticisms concerns the possible consequences for physical and mental health. They were observed more than two centuries ago during the implementation of the Philadelphia imprisonment model. Several studies carried out in Germany between 1850 and 1910 showed that persons isolated in penal institutions have numerous psychological disorders – delusional ideas (delusions), hallucinations, amnesia – and show increased aggression. Some authors (Collica, 2005, p. 913), Haney (Haney, 2005, p. 942), indicate that, in these conditions, a large number of persons lose their sense of reality and while some have an inferiority complex, others suffer from a superiority complex. At the same time, they have a lower level of tolerance for frustration and develop characteristic personal traits: they become more self-reliant, more distrustful, more manipulative and socially less mature than other members of the prison population.

Solitary confinement, further, breaks interpersonal relationships and imposes demeaning control techniques instead. The goal is to turn confined people into helpless beings, dependent as children. In such a situation, a number of them become completely passive, without any initiative, unable to communicate with others. They lose the ability to control their actions and fall into lethargy³⁵; others respond destructively, with self-directed aggression (self-harm, suicide), while others use bizarre ways to get attention (Jefferys, 2013, p. 65). Kaba and associates (Kaba et al., 2012, p. 444) state that self-harm in the broadest sense (including suicide) is significantly associated with solitary confinement. In addition, those who have attempted suicide or harmed themselves stated that they still had the desire *to do anything* to leave such an environment (Regarding solitary confinement, many inmates report to us that they have and will continue to do anything to escape these settings).

Proponents of solitary confinement indicate that some of these psychological disorders can also be found in individuals who live in solitude, such as monks and hermits. However, they forget that it is their personal choice, and that there is no violent control or constant threat to their being.

This penitentiary regime is particularly difficult for women to experience. As criminological research states (Pizzaro, Stenius, 2009, p. 125), in 1988 Korn found that female prisoners placed in isolation suffered from claustrophobia, chronic anger reactions, depression, hallucinations, defensive psychological withdrawal and apathy. Feminist-oriented criminologists criticize the use of solitary confinement against women as an example of excessive coercion against them (Hannem-Kish, 2005, p. 912). Therefore, the literature (Rovner, 2017, p. 470) holds the words of a female prisoner (Sarah Shourd) who experienced prolonged separation: “the cruelty—the torture—of solitary confinement targets a part of us perhaps more essential than even our physical bodies: the part that makes us human”.

---

and feminist directions indicated the importance of solidarity with the marginalized (Piché, 2016, p. 160).

³⁵ This phenomenon of “vegetation” (by the institution where the “lock-away system” was first implemented) is also called “Marionization” (Parkes, 2015, p. vii).

Infliction of solitary confinement to the fullest extent antagonizes the relationships between staff and prisoners and contributes to the extra tension in their relationships, and one author (Jackson, 1983, p. 74) states: In segregation the worst things about prisons – the humiliation and degradation of the prisoners, the frustration, the despair, the loneliness, and the deep sense of antagonism between the prisoners and the guards – are intensified.³⁶

It is therefore not surprising that (despite all efforts to keep the events at supermax units away from the eyes of the world outside of institutions at all costs), examples of unacceptable behavior of staff towards prisoners, various abuses, including cases of sexual violence, have been made public.³⁷

Another group of challenges to this model of punishment concerns the fact that the conditions in which isolated persons live often for many years, even decades, can be subsumed under what is prohibited not only by international conventions but also by the constitutions and laws of most modern states: torture.

Exactly on these last arguments – that it was inhumane and unusual punishment, in the USA, a country that introduced a new model of solitary confinement, multiple proceedings took place in cases that had all the elements that are usually considered inhumane forms of punishment. It was requested that this form of enforcement be declared unconstitutional for violating the Eighth Amendment of the US Constitution.

However, the Supreme Court and the federal courts have taken the view that inflicting psychological suffering on prisoners does not constitute a violation of the said constitutional amendment unless bodily harm has been inflicted on the prisoner. Such a narrow interpretation is the brake to end the practice of psychologically abusing convicted persons, which often results in more numerous negative consequences compared to corporal punishment. However, it should be noted that at least two things have been accomplished: the courts have forbidden solitary confinement of minors and of mentally ill persons.

A parallel: “old” and “new” solitary confinement

Although at first glance, the basic concept behind this method of serving imprisonment sentence is the same – complete isolation of the individual – there are many differences between the two modifications. First of all, in our time the basic idea underlying the treatment has changed: instead of trying to contribute to the moral transformation of persons in solitary confinement under the influence of religion, it is now used to gain total control over prisoners. It is true that, at least principally in the regulations, interventions that can be characterized as physical torture have been declared inadmissible, but what is referred to as “clean torture” in the literature (Rejali) is resorted to instead; it is more difficult to prove, and it consists, among other things, of sleep deprivation, stress positions, noise, and sensory deprivation. It leaves no trace on the body of the prisoner but achieves the same goal: it allows the prison administration to secure dominance over those prisoners

³⁶ All this, the author states in a later paper (Jackson, 2015, p. 62), further complicates the “perverse symbiotic relationship” between guards and prisoners.

³⁷ In the literature (Jackson, 2015, p. 62), accounts can be found stating that sexual abuse complaints of isolated female prisoners against male guards are frequent despite ongoing monitoring of the cells in which they are housed.

(Jefferys, 2013, p. 52). The latter enable the realization of what Bentham wrote about in his *Panopticon*: total control over prisoner behavior.

The model applied in Serbia

Serbia did not resist the new penological trend, with some modifications, which will be pointed out through the analysis of solutions in the normative system. The Code of Execution of Imprisonment for the Organized Crimes – CEIOC introduced a new way of serving this sentence that applies to the perpetrators of certain offenses.³⁸ The decision is made by a court, and the enforcement is carried out in the Special Department of the maximum-security institution for adult men.³⁹ The prisoner is placed in a room of at least four square meters, which is heated, sufficiently illuminated by natural and artificial light, which enables reading and working without disturbance of sight. It must be equipped with sanitary appliances and other personal hygiene products. Like all imprisoned persons, here the prisoner has the right to medical treatment and health care.

The main feature of the regime is that prisoners spend 22 hours in solitary confinement – they are only allowed to leave solitary confinement for two hours, which they can spend in the fresh air (up to five people together) or exercise if they wish to maintain physical fitness. Also, they have the right (not the obligation) to work on the premises of the Special Department; they are also able to obtain books and newspapers from the library or at their own expense, and can also watch television programs.

By the decision of the prison warden, for the sake of maintaining order, safety and security, preventing criminal offenses or protecting the victims, the said rights may be restricted or denied.

The convicted person is entitled to unlimited correspondence with close relatives, and other persons only with the consent of the President of the Court. The contents of the letters are generally monitored. This right may be restricted or denied for a limited period of time by a decision of the President of the Court, if the reasons stated above so require.

Up to twice a month, these persons are entitled to a telephone conversation with close relatives.⁴⁰ All telephone conversations of the convicted person, with the exception of conversations with defense counsel, are monitored and recorded. By analogy with the right to correspondence, the possibility of limiting or denying this right is provided.

Close relatives can visit the convict once a month. The visit is mostly audio-visually monitored and recorded. From close relatives, the convicted person can receive one package and an amount of money once a month, up to the average monthly salary in Serbia for the previous month.

A convicted person who is “particularly well-behaved” may be granted the following privileges: extended rights to telephone conversations, visits and to receive money in the amount of double of the above stated.

---

³⁸ In addition to organized crime, these include: terrorism, genocide, crimes against humanity and war crimes, and assistance to the perpetrator of those crimes. Therefore, it would be better if the name of the law referred to “particularly serious crimes”.

³⁹ CEIOC excludes the application of this regime to minors and women.

⁴⁰ With other persons, only with approval.

If necessary to prevent the escape of the convicted person; physical assault or injury to another person; the self-harm or suicide of the convicted person; causing material damage; and convict's resistance, he may be exposed to coercive measures ranging from physical strength to the use of firearms. For the reasons stated above, special measures may be applied to the convicted person: – seizure and temporary detention of allowed belongings; – accommodation in a specially secured room without dangerous things; – isolation;⁴¹ and – testing for infectious diseases or psychoactive agents. Against the decision of the Director of the Bureau, deciding on the right of the convicted person, he is entitled to judicial protection, which is exercised in an administrative dispute.

As far as the duration of the measure is concerned, it may be in force for the duration of the time for which the sentence of imprisonment has been pronounced, and every two years the competent judge shall examine *ex officio* whether there are still reasons for serving the sentence in the Special Department. In principle, it seems that the Serbian legislator was guided by the idea that a prisoner remains in the institution only for as long as necessary to prevent them from participating in activities that are explicitly listed as the reason why the person was sent to that department.⁴² However, when analyzing the reasons stated in the Code⁴³ – it is evident that the possibility of the convicted person's return to the collective regime of punishment provided for in the PSEC is very small.

To summarize: in Serbia there is a mitigated form of the solitary confinement model implemented in a special unit of the institution with maximum security. In addition to other reasons why we have designated this model as mitigated, it should be noted that, upon the placement of a convicted person in that unit, the program of treatment of that person is determined and, having served the sentence, the person is provided with post-penal assistance. All this made sense, because at the time the CEIOC was written, the longest prison sentence was 40 years.

It seems that the changes to the Criminal Code of Serbia, made in May 2019, will also affect the implementation of the solitary confinement model in the Republic. The imposition of life imprisonment calls into question the rationality of determining the correctional program for a person who will end their life in the penitentiary.⁴⁴ An even bigger problem is that for some offenses (true, they are not explicitly listed in the CEIOC), the possibility of parole is excluded. In such a situation, prisoners may – since they have been deprived of any hope of ever being released – undertake activities that endanger the lives of not only other prisoners but also the staff of the institutions in which they are housed. This will be an opportunity to extend the solitary confinement regime to them as well.

⁴¹ This is complete isolation. The measure shall be suspended as soon as the reasons for its infliction cease to exist.

⁴² These are: – the risk that they will continue to direct the activities of an organized criminal group; – the possibility that they will jeopardize the safety of any participant in the pre-criminal, criminal and sentencing proceedings; – induce other persons to commit a criminal offense.

⁴³ Particularly the third – not to induce any person to commit any crime.

⁴⁴ This is especially due to the fact that the conditions prescribed by our criminal legislation for conditional release are so rigorous (it is enough that the prisoner commits two disciplinary offenses or that the privileges are revoked two times during the sentence) that the possibility of parole is minimal.

Concluding considerations: the future of solitary confinement

To paraphrase the famous thought uttered by Martin Luther King: “The arc of history is long but it bends toward justice”, it could be said that the history of imprisonment it is characterized by one common line: an effort of society to find an appropriate way to respond to an individual’s unacceptable behavior. There were a lot of wanderings and steps in different directions in this movement, so it happened that some forms of confinement, which were thought to be finally abandoned after many decades, reappeared.

Such is the case with prolonged isolation, which in recent decades has become a trend not only in the United States but in many other countries. As far as America is concerned, experts in this matter claim that its application in this country is an excessive, expensive, useless and for the health and well-being of people an extremely harmful way of doing things (Shalev, 2015, p. 144). It soon expanded, thanks to the solutions applied from the USA in the field of criminal reaction, to Europe⁴⁵ (and other parts of the world).⁴⁶ We are left wondering why solitary confinement was transmitted as a legal transplant to other legal systems when, as Colin Dayan states, “it is an inevitable product of the course of American history.” (See Jeffreys, 2013, p. 132).

Although experiences are difficult to generalize (solitary confinement regimes applied in various institutions are different in some countries), most authors agree that the conditions of detainees in the Old Continent isolation regime are – on average – somewhat milder than those in the USA. This is logical because internationally accepted standards in Europe are more oriented towards protecting the rights of persons deprived of their liberty.

What is the future of solitary confinement? There are several prerequisites for thinking soberly on the subject. First of all, it is necessary to ensure that someone outside the penitentiary system evaluates the policy and the specific cases of its implementation (of which we still know very little). The views of people who have had the opportunity to see how it is carried out, and what the consequences of solitary confinement are, are also important. One of the people who had such experience is the already mentioned Nelson Mandela, who stated in his autobiography that he considered solitary confinement to be “the most forbidding aspect of prison life”. Jeffreys (Jeffreys, 2013, p. 129) argues that it is a treacherous form of domination over prisoners, because this goal is not achieved by physical brutality, but by breaking the will, and that in the time to come, it will not simply disappear.

As for Serbia, the dilemma remains: do we need a prison sentence regime that degrades the personality of a prisoner? And why have we taken it from a country whose criminal policy has already been cited by the mentioned author (Jeffreys, 2013, p. 138) as morally and spiritually bankrupt? Finally, one has to ask: until when will the decision of the mode of responding to crime be dominated by the attitudes of the punitive public expressed in the famous sayings: “Lock ‘em up and throw away the key!” or “the sinner should be banished from society for all time”.⁴⁷

---

⁴⁵ This decades-long mechanism of transfer from the west side of the “Big Pond” to the east is referred to as “Atlantic crossing” in the literature (Newburn, 2002, p. 165).

⁴⁶ With the usual delay of several decades, it has also arrived in Serbia, whose criminal legislation is increasingly taking after crime control solutions implemented in the United States.

⁴⁷ Some American authors (Clear, Cole, & Reisug, 2006, p. 66) consider this public attitude one of the biggest obstacles to reforming the penal system.

Before answering the above questions, we need to find just a little empathy and imagine how we would feel if we were sentenced to spend years of our lives spending 22–23 hours in a room no larger than the average bathroom without communication with other people, without most of the things we are so used to, that we cannot imagine everyday life without. That is why we need to hear the voice of those who live in these conditions.

On the other hand, the prerequisite for this is that penitentiary authorities allow what has so far been hindered by all means: to conduct research into the real effects of solitary confinement. The results are likely to lead to the conclusion that the moment has come to reconsider and halt the current trend of criminal populism, which, in a penological sense, is embodied in an ongoing effort to increase the isolation, regulation, control and deprivation of prisoners and turn segregation into a dominant response to unacceptable behaviors.⁴⁸ Such a trend is disadvantageous not only to prisoners but also to society as a whole.

Risking that the propagators of the idea that a strict and long-lasting separation represents the best response of society to the atrocities of the most dangerous criminals might label the above-mentioned advocacy as sentimentalism, exaggeration and manipulation of emotions, we shall end the paper with the statements made by Dickens in 1842 about solitary confinement:

“I believe that very few men are capable of estimating the immense amount of torture and agony which this dreadful punishment, prolonged for years, inflict upon the sufferers ... there is a depth of terrible endurance in it which none but the sufferers themselves can fathom, and which no man has the right to inflict upon his fellow creatures” (see Shalev, 2009, p. 12).

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Całkowska, K. (2018). American penitentiary systems at the beginning of the 19th century through the eyes of European intellectuals, *CRIMEN* 9 (3), 303–320
- Clear, T., Cole, G., Reisig, M. (2006). *American Corrections*, 7th ed., Belmont: Thomson Wadsworth
- Collica K. (2005). Special housing units. In M. Bosworth (ed) *Encyclopedia of Prisons & Correctional Facilities*, 913–917. Thousand Oaks, Sage Publ.
- Davis A. (2005). Race, gender and prison history: from the convict lease system to supermax prisons. In D. Britton (ed) *Gender and Prison*. Aldershot: Ashgate Publ.
- Hafemeister, T., George, J. (2013). The ninth cycle of hell: an Eight Amendment analysis of imposing prolonged solitary confinement on inmates with a mental illness, *Denver University Law Review* 90 (1), 1–54
- Haney, C. (2005). Supermax prisons. In M. Bosworth (ed) *Encyclopedia of Prisons & Correctional Facilities*, 938–944. Thousand Oaks, Sage Publ.
- Hannem-Kish, S. (2005). Solitary confinement. In M. Bosworth (ed) *Encyclopedia of Prisons & Correctional Facilities*, 909–912. Thousand Oaks, Sage Publ.

---

⁴⁸ Shalev (Shalev, 2009, p. 225) expresses concern that this may shape us in the future, and some authors argue that solitary confinement in the United States is already becoming the governing, and not just an alternative, way of serving the prison sentence (Hannem-Kish, 2005, p. 912).

- Hresko T. (2006). In the cellars of hollow men – use of solitary confinement in U.S. prisons and its implications under international laws against torture, *Pace International Law Review* 18 (1), 1–27.
- Ignjatović, Đ. (2018). Controversions of imprisonment and prisons, *Sociologija* 55 (4), 750–768 [in Serbian]
- Ignjatović, Đ. (2018a). *Criminology*, 14th ed. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu [in Serbian]
- Ignjatović, Đ. (2018b). *Penal Sanctions Execution Law*, 6th ed. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu [in Serbian]
- Jackson M. (1983). *Prisoners of Isolation: Solitary Confinement in Canada*. Toronto: University of Toronto Press
- Jackson M. (2015). Reflections on 40 years of advocacy to end the isolation of Canadian prisons, *Canadian Journal of Human Rights* 4 (1), 57–87.
- Jeffreys D. (2013). *Spirituality in Dark Places – The Ethics of Solitary Confinement*. New York: Palgrave Macmillan
- Johnson, H., Wolfe, N. (1996). *History of Criminal Justice*, 2nd ed., Cincinnati: Anderson Publ.
- Kaba F. et al. (2012). Solitary confinement and risk of self-harm among jail inmates, *American Journal of Public Health* 104 (3), 442–447
- Mushlin M. (2012). Unlocating the courthouse door ..., *Federal Sentencing Reporter* 24 (4), 268–275
- Newburn T. (2002). Atlantic crossing – 'Policy transfer' and crime control in the USA and Britain, *Punishment & Society* 4 (2), 165–194
- Parkes D. (2015). Ending the isolation – An introductory to special volume on human rights and solitary confinement, *Canadian Journal on Human Rights* 4 (1), vii–xiii
- Piché J. (2016). Playing the “treasury card” to contest prison expansions: lessons from public criminology campaign, *Social Justice* 41 (3), 145–167
- Piché, J., Major, K. (2015). Prisoner writing in / on solitary confinement: contributions from the Journal of Prisoners on Prisons (1988–2013), *Canadian Journal of Human Rights* 4 (1), 1–31
- Pizzaro, J., Stenius, V. (2009). Supermax prison – their rise, current practices and effect on inmates. In M. Stohr, A. Walsh, C. Hemmens (eds.) *Corrections –Text / Reader*. Los Angeles: Sage Publ.
- Ross J. (2007). Supermax prisons, *Social Science and Modern Society* 44 (3), 60–64
- Rovner L. (2015). Dignity and Eight Amendment – new approach to challenging solitary confinement, *Advance* (9), 3–20
- Rovner L. (2017). On litigating constitutional challenges to the supermax – improving conditions and shining a light, *Denver Law Review* 95 (2), 458–517
- Schalanger M. (2012). Prison segregation – Symposium introduction and preliminary date on racial disparities, *Michigan Journal of Race & Law* 18/2013, 241–250
- Shalev S. (2009). *Supermax – Controlling Risk Through Solitary Confinement*. Portland: Willan Publ.
- Shalev S. (2015). Solitary confinement – the view from Europe, *Canadian Journal of Human Rights* 4 (1), 143–165

Đorđe M. Ignjatović, *Solitary confinement of inmates as a form of extreme marginalization*

Stohr, M., Walsh, A., Hemmens, C. (2009) *Corrections – A Text / Reader*. Los Angeles: Sage Publ.

Sykes G. (1958). *Society of Captives: A Study of Maximum Security Prison*. Princeton: Princeton University Press